

ERGENLERDE GENEL VE AKADEMİK ERTELEME DAVRANIŞININ YORDAYICISI OLARAK BEŞ BÜYÜK KİŞİLİK ÖZELLİĞİ

Arş. Gör. Zekeriya Çam
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü
zekeriyacam@gmail.com

Özet

Bu araştırmanın amacı genel ve akademik erteleme davranışının yordayıcısı olarak beş büyük kişilik özelliğinin rolünü incelemektir. Bu amaçtan hareketle Kocaeli ilinde lise öğrenimine devam eden ve farklı sosyo-ekonomik düzeydeki (SED) 479 katılımcıdan veri toplanmıştır. Katılımcıların 258'i (%53,9) erkek ve 221'i (%46,1) kızlardan oluşmakta ve yaş ortalaması $\bar{X} = 16.26$ 'dır. Bu çalışmada katılımcılardan veri toplamak amacıyla Çakıcı (2003) tarafından geliştirilen Genel Erteleme ve Akademik Erteleme ölçekleri, John ve Srivastava (1999) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlama çalışması Evinç (2004) tarafından yapılan Beş Büyük Kişilik Özelliği Envanterinden yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre beş büyük kişilik özelliği, genel erteleme için %46'sını ($R^2 = .457$; $F = 79,356$; $p < 0.001$), akademik erteleme için ise %36'sını ($R^2 = .357$; $F = 52,460$; $p < 0.001$) açıklamaktadır. Bu sonuçlara dayalı olarak liseye devam eden ergenlerde beş büyük kişilik özelliğinin genel ve akademik ertelemeyle anlamlı bir şekilde yordadığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Genel erteleme, akademik erteleme, beş büyük kişilik özelliği.

BIG FIVE PERSONALITY TRAITS AS A PREDICTOR OF GENERAL AND ACADEMIC PROCRASTINATION BEHAVIOURS AMONG ADOLESCENTS

Abstract

The purpose of this study examining the predictive role of Big Five personality traits on general and academic procrastination behaviours. For this purpose research data was gathered from 479 participants who attend to high schools and have different socio-economic status (SES) in Kocaeli. 258 (%53,9) of participants are males and 221 (%46,1) are females and the mean score of participants' age $\bar{X} = 16.26$. Research data were gathered by General and Academic Procrastination Scales which developed by Çakıcı (2003) and Big Five Personality Traits Inventory which was developed by John and Srivastava (1999) and translated to Turkish by Evinç (2004). As a result of study Big Five personality traits explained %46 of variance of general procrastination ($R^2 = .457$; $F = 79,356$; $p < 0.001$) and %36 of academic procrastination ($R^2 = .357$; $F = 52,460$; $p < 0.001$). Based on these results can be said that Big Five personality traits has a significant predictive role on general and academic procrastination among adolescents.

Keywords: General procrastination, academic procrastination, big five personality traits.

GİRİŞ

Erteleme, kişinin niyetlerini gerçekleştirmemesi olarak tanımlanmaktadır. Bu durum, günlük hayatta bir e-postaya cevap yazmaktan yataktan kalkmaya ve gerekli şeyler için son dakikaya kadar alışveriş yapmamaya kadar uzanmaktadır. Günlük yaşamda bu şekli ile gözlenen erteleme, akademik alanda ise kütüphaneden ödünç alınan kitabın teslim edilmemesi, ödevlerin yapılmaması ve sınava çalışmak yerine zamanı boşa harcayacak etkinliklerle uğraşılmasına kadar uzanmaktadır (Schowenbourg ve Lay, 1995). Erteleme kavramı, çeşitli yazarlar tarafından değişik biçimlerde tanımlanmaktadır. Schowenbourg ve Lay (1995) ertelemeyle genel olarak ele almakta ve görevlerin ertelenmesi olarak tanımlanmaktadır. Solomon ve Rothblum (1984) ise

erteleme davranışına yönelik daha özel bir yaklaşım getirmekte ve ertelemeyi sebepsiz yere işleri erteleme ve daha sonra rahatsızlık duyma şeklinde ifade etmektedirler.

Erteleme davranışının yaygınlığı ise çok farklı alanlarda görülebilmektedir. Bu bağlamda erteleme davranışları (i) *akademik*, (ii) *iş ve çalışma yaşamı*, (iii) *günlük yaşam* ve (iv) *karar verme* gibi alanlarda sıklıkla gözlenmektedir (Solomon ve Rothblum, 1984). Erteleme davranışı ayrıca, durumsal (situational) ya da kişilik özelliği (trait) olarak ele alınmaktadır. Kişilik özelliği olarak ertelemede, erteleme davranışının bireysel farklılıklarına odaklanılmakta ve bu durum ölçülmektedir. Bu bağlamda ertelemecilik bir alışkanlık biçimi olarak ele alınmakta ve bir kişilik özelliği olarak kabul edilmektedir. Kimi bireylerde ertelemecilik davranışı aşırı bir hal alabilmekte ve bu durum bir alışkanlığa dönüşebilmektedir. Bu insanlar için ertelemecilik bir kişilik özelliği olarak kabul edilmekte ve erteleme davranışı meydana gelen hemen her olayda tekrar etmektedir. Kişilik özelliği olarak erteleme, bir amaç için ya da amaca ulaşmak için yapılması gereken işleri ertelemeyi ifade etmektedir (Lay, 1986; Diaz-Morales, Cohen ve Ferrari, 2008). Durumun bir özelliği olarak erteleme davranışında ise kişiler belli durumlar ya da koşullar altında erteleme davranışları sergilemektedirler. Bu durumlar ise görevin özellikleri ve zaman baskısı olarak sıralanmaktadır (Senecal, Lavoie ve Koestner, 1997).

Erteleme davranışları bu alanlarda görülmekle beraber bu davranışların çeşitli nedenleri mevcuttur. Bu nedenlerden birisi ise kişilik özelliğine bağlı olan nedenlerdir. Kişiliğe bağlı olan nedenler arasında ise yoğun olarak başarısızlık korkusu (fear of failure) yer almaktadır. Başarısızlık korkusu, duygusal bir öge olarak tanımlanmakta ve utangaçlık, suçluluk ve kaygı bileşenlerini içermektedir (Solomon ve Rothblum, 1984). Kişilik özelliği olarak belirtilen nedenler arasında mükemmeliyetçilik (perfectionism) de yer almaktadır. En yalın ifadeyle mükemmeliyetçilik kişinin kendisine gerçekçi olmayan amaç ve standartlar belirlemesi olarak tanımlanabilir (Hewitt ve Flett, 1991). Ertelemeye neden olan diğer bir önemli faktör ise sorumsuzluk ya da sorumluluğa sahip olamamadır. Sorumluluk aynı zamanda, Beş Faktör kişilik özelliğinin boyutlarından birini de oluşturmaktadır. Sorumluluk, bireylerin öz-disiplinli, olmalarını, göreve olan bağlılıklarını ve yetkinlik gibi özelliklerini ifade etmektedir (Costa ve McCrae, 1992).

Kişilik yapılarına yönelik hiyerarşik bakış açısına göre beş faktör modeli kişiliğin üst düzey örgütlenmiş yapısını yansıtmaktadır. Yapılan araştırmalar, beş büyük kişilik özelliğinin boyutlarından olan sorumluluk boyutu ile ertelemecilik arasında negatif ilişki bulunduğunu bildirmektedir (Schowenburg ve Lay, 1995). Hollanda'da 278 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada beş büyük kişilik özelliğinin boyutu olan sorumluluk boyutunun tek başına erteleme davranışının %33'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal dengesizlik ya da nevroitiklik boyutu varyansın %1'ini açıklamış diğer boyutlar ise modele anlamlı bir katkı sunmamıştır (Schowenburg ve Lay, 1995). Buna bağlı olarak ertelemeciliğin düşük sorumluluk düzeyinden ya da sorumluluğa sahip olamamaktan veya disiplinli olamamaktan kaynaklandığı söylenebilir (Lay, Kovacks ve Danto, 1998; Diaz-Morales, Cohen ve Ferrari, 2008; Schowenburg ve Lay, 1995). Benzer şekilde McCown, Petzel ve Rubert (1987) tarafından yapılan bir çalışmada duygusal dengesizlik boyutu ile erteleme davranışı arasında doğrusal olmayan bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacılar düşük ve yüksek duygusal dengesizlik puanlarının erteleme ile pozitif bir ilişki sunduğunu bildirmektedirler.

Alanyazında erteleme davranışının beş büyük kişilik özelliği ile ilişkili olduğunu ortaya koyan çok sayıda çalışma mevcuttur (Patzek, Grunschel ve Fries, 2012; Stainton, Lay ve Flett, 2000). Bu çalışmalarda özellikle duygusal dengesizlik ve sorumluluk boyutlarının erteleme davranışı ile ilişkili olan boyutlar olduğu belirtilmektedir. Duygusal dengesizlik boyutunun erteleme ile pozitif, sorumluluk boyutunun ise negatif bir ilişki sunduğu vurgulanmaktadır (Flett, Stainton, Hewitt, Sherry ve Lay, 2012; Johnson ve Bloom, 1995; Lay ve Brokenshire, 1997; Lay, Kovacks ve Danto, 1998; Patzek, Grunschel ve Fries, 2012; Senecal, Lavoie ve Koestner, 1997; Steel, 2007; Watson, 2001).

Türkiye'de de erteleme konusu çeşitli örneklerde ele alınmakta ve incelenmektedir. Bu örnekler arasında üniversite öğrencileri, lise öğrencileri ve öğretmenler yer almaktadır (Akkaya, 2007; Aydoğan, 2008; Balkis, 2006; Çakıcı, 2003; Gülebağlan, 2003; Kandemir, 2010; Kağan, 2009; Uzun-Özer, 2005; Yorulmaz, 2003). Bu çalışmaların yanı sıra erteleme konusunda Türkiye ve diğer ülkeleri karşılaştıran kültürlerarası (cross-cultural) çalışmalar mevcuttur (Ferrari, Uzun-Özer ve Demir, 2009; Klassen ve Kuzucu, 2009; Uzun-Özer, Demir ve Ferrari, 2009). Bunun yanı sıra erteleme ile Beş Büyük kişilik özelliği arasındaki ilişkiyi açıklayan çalışmalara

da rastlanmaktadır (Kağan, Çakır, İlhan ve Kandemir, 2010; Özer ve Altun, 2011; Özer, 2012). Ancak bu çalışmaların örneklemi incelendiğinde ise çalışmanın yapıldığı örneklem grubunun üniversite öğrencilerinden oluştuğu görülmektedir. Bu çalışmada ise erteleme davranışı liseye devam eden ergenlerden oluşan bir grupta incelenmiştir. Böylelikle erteleme davranışlarının erken dönemde anlaşılması ve buna yönelik önleyici ve koruyucu çalışmalara bir olanak sağlanması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Hazırlanan bu çalışma varolan bir durumu olduğu gibi betimlediği için tarama yöntemi ile hazırlanmış bir çalışmadır. Karasar (1998)'a göre geçmişte ve halen varolan bir durumu betimleyen çalışmalar tarama modeli kapsamında yapılan çalışmalar olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma Grubu

Araştırma verilerinin toplandığı çalışma grubu, Kocaeli ilinde Anadolu Lisesi'ne devam eden ve farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen 479 ergenden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması $\bar{X} = 16.26$ 'dır. Katılımcıların 221'i (%46,1) kız 258'i (%53,9) ise erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmadaki katılımcıların 114'ü (%23,8) 9. sınıf, 161'i (%33,6) 10. sınıf, 137'si (%28,6) 11. sınıf ve 67'si (%14,0) 12. sınıfa devam etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Genel ve Akademik Erteleme Ölçekleri: Bu ölçekler Çakıcı (2003) tarafından geliştirilerek geçerlik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Genel Erteleme Ölçeği toplamda 18 Akademik Erteleme Ölçeği ise 19 maddeden oluşan 5'li likert tipi ölçeklerdir. Çakıcı (2003) tarafından yapılan analizlerde Genel Erteleme Ölçeğinin Cronbach alfa (α) iç tutarlılık katsayısı .91, Akademik Erteleme Ölçeğinin α katsayısı ise .92 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma kapsamında ölçekler için hesaplanan α katsayısı Genel Erteleme Ölçeği için .92 ve Akademik Erteleme Ölçeği için ise .91 olarak hesaplanmıştır.

Beş Büyük Kişilik Özelliği Envanteri (Big Five Inventory): Beş Büyük Kişilik Özelliği Envanteri John ve Srivastava (1999) tarafından geliştirilmiş ve Türkçeye uyarlama çalışması Evinç (2004) tarafından yapılmıştır. Envanter beş büyük kişilik özelliğinin boyutlarından olan Dışadönüklük, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk, Duygusal Dengesizlik (Nevrotiklik) ve Deneyime Açıklık boyutlarından oluşmaktadır. Envanterde toplam 44 madde yer almakta ve bu maddeler 1-5 arası puanlanmaktadır. Türkçeye uyarlama çalışması kapsamında Evinç (2004) tarafından yapılan güvenilirlik analizlerinde ölçeğin α katsayıları Dışadönüklük için .88, Yumuşak Başlılık için .79, Sorumluluk boyutu için .82, Duygusal Dengesizlik boyutu için .84 ve Deneyime Açıklık boyutu için .81 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada hesaplanan α katsayıları ise sırasıyla $\alpha = .77$, $\alpha = .69$, $\alpha = .73$, $\alpha = .74$ ve $\alpha = .73$ olarak hesaplanmıştır.

BULGULAR

Çalışma grubunda yer alan bireylere uygulanan veri toplama araçlarından elde edilen veriler öncelikle SPSS programı ile analiz edilmiştir. Öncelikle veri setine ait tanımlayıcı istatistikler hesaplanmış, daha sonra Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı ve Çoklu Regresyon analizleri ile değişkenler arasındaki ilişkiler ve yordama katsayıları belirlenmiştir. Tablo 1'de veri setine ait tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Veri Toplama Araçlarından Aldıkları Puanlara Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	n	$\bar{X}$	S_x	S
Dışadönüklük	479	24,14	4,751	22,57
Yumuşak Başlılık	479	33,13	5,29	28,00
Sorumluluk	479	28,90	5,80	33,71
Duygusal Dengesizlik	479	24,26	5,82	33,97
Deneyime Açıklık	479	38,30	5,72	32,82
Genel Erteleme	479	44,60	13,38	179,27
Akademik Erteleme	479	59,96	14,00	196,20

Tablo 1 incelendiğinde beş büyük kişilik özelliğine ait standart sapma (S_x) ve varyans (S) değerlerinde aşırı bir büyümenin olmadığı söylenebilir. Ancak genel ve akademik erteleme ölçeklerinden alınan puanlara ait S_x değerleri incelendiğinde bu puanların ortalamadan oldukça büyük olduğu görülmektedir. Buna dayanarak katılımcıların genel ve akademik erteleme özelliği bakımından heterojen bir özellik gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 2: Beş Büyük Kişilik Özelliği ile Genel ve Akademik Erteleme Arasındaki İlişkilere Ait Korelasyon Matrisi

	Dışadönüklük	Yumuşak Başlılık	Sorumluluk	Duygusal Dengesizlik	Deneyime Açıklık	Genel Erteleme	Akademik Erteleme
Dışadönüklük	1	.126**	.063	-.245**	.361**	-.114*	-.021
Yumuşak Başlılık		1	.236**	-.256**	.187**	-.245**	-.157**
Sorumluluk			1	-.151**	.224**	-.665**	-.597**
Duygusal Dengesizlik				1	-.086	.152**	.082
Deneyime Açıklık					1	-.150**	-.123**
Genel Erteleme						1	.694**
Akademik Erteleme							1

*p<0.01 **p<0.05

Tablo 2'de yer alan korelasyon matrisi incelendiğinde beş büyük kişilik özelliği ile genel ve akademik erteleme özellikleri arasındaki ilişki katsayıları görülebilir. Tablodaki verilere göre Dışadönüklük kişilik özelliği ile genel erteleme ve akademik erteleme arasında negatif ve düşük bir ilişki olduğu görülmektedir ($r_{(Dışadönüklük-Genel Erteleme)} = -.114$; $p < 0.05$; $r_{(Dışadönüklük-Akademik Erteleme)} = -.021$; $p > 0.05$). Ayrıca elde edilen korelasyon katsayısının genel erteleme için istatistiksel açıdan anlamlı olduğu akademik erteleme için hesaplanan korelasyon katsayısının ise anlamlı olmadığı söylenebilir. Yumuşak Başlılık ve genel ve akademik erteleme arasında negatif ve düşük bir ilişki elde edilmiş ve bu ilişkilerin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür ($r_{(Yumuşak Başlılık-Genel Erteleme)} = -.245$; $p < 0.01$; $r_{(Yumuşak Başlılık-Akademik Erteleme)} = -.157$; $p < 0.05$). Sorumluluk kişilik özelliği ile genel ve akademik erteleme arasında negatif ve orta düzeyde bir ilişki elde edilmiş ve bu ilişkilerin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür ($r_{(Sorumluluk-Genel Erteleme)} = -.665$; $p < 0.01$; $r_{(Sorumluluk-Akademik Erteleme)} = -.597$; $p < 0.01$). Duygusal Dengesizlik kişilik özelliği ile genel ve akademik erteleme arasında pozitif ve düşük düzeyde bir ilişki elde edilmiş ve sadece genel erteleme ile duygusal dengesizlik arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür ($r_{(Duygusal Dengesizlik-Genel Erteleme)} = .152$; $p < 0.05$; $r_{(Duygusal Dengesizlik -Akademik Erteleme)} = .082$; $p > 0.05$). Deneyime Açıklık kişilik özelliği ile genel ve akademik erteleme arasında negatif ve düşük düzeyde bir ilişki elde edilmiş ve bu ilişkilerin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür ($r_{(Deneyime Açıklık-Genel Erteleme)} = -.150$; $p < 0.05$; $r_{(Deneyime Açıklık-Akademik Erteleme)} = -.123$; $p < 0.05$). Tablo 2'de yer alan veriler özetlendiğinde kişiliğin olumlu özellikleri ile genel ve akademik erteleme arasında negatif, olumsuz kişilik özellikleri ile genel ve akademik erteleme arasında ise pozitif ilişkilerin olduğu söylenebilir.

Tablo 3: Beş Büyük Kişilik Özelliğinin Genel Ertelemeyi Yordama Düzeyine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	95.512	5.331		17.917	.000
Dışadönüklük	-.206	.105	-.073	-1.948	.052
Yumuşak Başlılık	-.221	.092	-.087	-2.410	.016
Sorumluluk	-1.491	.082	-.646	-18.068	.000
Duygusal Dengesizlik	.043	.083	.019	.514	.607
Deneyime Açıklık	.090	.088	.038	1.022	.308
R=0.676	R ² =0.457	Bağımlı Değişken: Genel Erteleme			
F (5, 472)=79.356	p=.000				

Tablo 3'te yer alan regresyon analizi sonuçları incelendiğinde regresyon modelinde Yumuşak Başlılık ve Sorumluluk kişilik özelliklerinin anlamlı katkı sunduğu görülmektedir ($p < 0.01$ ve $p < 0.05$). Regresyon modeli incelendiğinde modele en anlamlı katkısı Sorumluluk kişilik özelliğinin sunduğu ($\beta = -646$; $p < 0.01$) daha sonra ise modele Yumuşak Başlılık kişilik özelliğinin anlamlı etki sunduğu söylenebilir ($\beta = -0.87$; $p < 0.05$). Modeldeki diğer kişilik özellikleri olan Dışadönüklük, Duygusal Dengesizlik ve Deneyime Açıklık boyutlarının modele anlamlı bir katkı sunmadığı görülmektedir ($p > 0.05$). Ancak bu özelliklerden sadece Dışadönüklüğün p değerinin ($p = 0.52$) anlamlılık sınırına yakın bir değer aldığı görülmektedir. Tüm değişkenler bir arada ele alındığında ise beş büyük kişilik özelliğinin yaklaşık olarak genel ertelemenin %46'sını açıkladığı ($R^2 = 0.457$; $F_{(5, 472)} = 79.356$; $p = .000$) ve buna dayalı olarak kişilik özelliklerinin genel ertelemeyi yordamada anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4: Beş Büyük Kişilik Özelliğinin Akademik Ertelemeyi Yordama Düzeyine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	B	t	p
Sabit	102.271	6.068		16.854	.000
Dışadönüklük	.040	.120	.013	.330	.741
Yumuşak Başlılık	-.059	.104	-.022	-.570	.569
Sorumluluk	-1.439	.094	-.596	-15.325	.000
Duygusal Dengesizlik	-.022	.095	-.009	-.229	.819
Deneyime Açıklık	.022	.100	.009	.218	.827
R=0.598	R ² =0.357	Bağımlı Değişken: Akademik Erteleme			
F _{(5, 472)}} =52.460	p=.000				

Tablo 4'te yer alan regresyon analizi sonuçları incelendiğinde regresyon modelinde sadece Sorumluluk kişilik özelliğinin regresyon modeline anlamlı bir katkı sunduğu söylenebilir ($\beta = -596$; $p < 0.01$). Bunun yanı sıra diğer kişilik özelliklerine ilişkin β değerleri incelendiğinde bu değerlerin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir ($p > 0.05$). Ancak tüm değişkenler bir arada değerlendirildiğinde beş büyük kişilik özelliğinin akademik ertelemenin %46'sını açıkladığı görülmektedir ($R^2 = 0.357$; $F_{(5, 472)} = 52.460$; $p = .000$). Elde edilen regresyon modeline dayanarak kişilik özelliklerinin genel ertelemeyi yordamada anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada ergenlerde Beş Büyük kişilik özelliğinin genel ve akademik ertelemeyi yordama gücünün incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda korelasyon ve regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Analizler sonucunda beş büyük kişilik özelliği ile genel ve akademik erteleme arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Sadece Dışadönüklük ve Duygusal Dengesizlik kişilik özelliklerinin akademik erteleme ile istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki sunmadığı görülmüştür. Alanyazında da belirtildiği üzere kişilik özelliklerinin Duygusal Dengesizlik ya da diğer adıyla Nevrotiklik boyutu arasında doğrusal olmayan ilişkiler bulunduğu ifade edilmektedir (Flett ve ark., 2012; Johnson ve Bloom, 1995; Diaz-Morales ve ark., 2008). McCown ve arkadaşları (1987) tarafından yapılan çalışma da bu sonucu destekler niteliktedir. Bu araştırmanın sonuç, düşük ve yüksek duygusal dengesizlik puanlarının erteleme ile pozitif bir ilişki sunduğu yönündedir. Schowenburg ve Lay (1995) tarafından yapılan çalışmada da benzer şekilde bulguların elde edildiği görülmüştür. Araştırmacılar Dışadönüklük ve Duygusal Dengesizlik kişilik özelliklerinin diğer kişilik özelliklerine göre daha düşük ilişki sunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Steel (2007) özellikle duygusal dengesizliğin, dürtüsellikli tetiklediğini ve bunun da erteleme davranışı ile sonuçlandığını belirtmektedir.

Çalışmadan elde edilen diğer bir bulgu olan Sorumluluk boyutunun hem genel hem de akademik ertelemeyi istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde yordadığı yönündedir. John ve Srivastava (1999) sorumluluk kişilik özelliğinin güvenilirlik, göreve olan ilgi, başarıya yönelik irade, dürtü kontrolü ve çalışma olarak da adlandırıldığını belirtmektedirler. Erteleme davranışının bir işi son ana bırakarak ve daha sonra bundan rahatsızlık duymak olduğu bilinmektedir. Buna dayalı olarak sorumluluk özelliğinin erteleme davranışları ile negatif bir ilişki sunması ve anlamlı bir yordayıcı olması beklenebilir. Ayrıca bu durum alanyazındaki birçok

çalışma tarafından da desteklenmektedir (Johnson ve Bloom, 1995; Lay ve ark., 1998; Patrzek ve ark., 2012). Bu çalışmalarda vurgulanan temel nokta sorumluluk kişilik özelliğinin, aynı zamanda öz-disiplinli olmayı içerdiği için genel ve akademik erteleme davranışını yordamada güçlü bir faktör olmasıdır. Buna ek olarak Diaz-Morales ve arkadaşları (2008) erteleme kavramını, amaç konusu bağlamında da ele almaktadırlar. Araştırmacılar amaca bağlanma ve amaçları sürdürme özelliklerinin sorumluluk kişilik özelliği ile bağlantılı olduğunu ve bunun yokluğunda durumun erteleme davranışı ile sonuçlanacağını ifade etmektedirler.

Bu araştırmada kişilik özelliklerinin genel ve akademik ertelemeyi yordamada anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle de sorumluluk kişilik özelliğinin genel ve akademik ertelemenin güçlü bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Özer (2012) de benzer sonuçlara ulaşmakla beraber erteleme davranışının önlenmesi konusunda geliştirilecek programlarda dikkate alınması gereken bazı durumların olduğundan söz etmektedir. Özellikle ruh sağlığı uzmanları tarafından geliştirilecek olan müdahale programlarında sorumluluk kişilik özelliğinin dikkate alınarak hazırlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Buna ek olarak bu programların aynı zamanda zaman yönetimi becerilerini de kapsaması gerektiğini vurgulamaktadır. Alanyazın incelendiğinde erteleme davranışının önlenmesine yönelik olarak geliştirilen programların sınırlı sayıda yer aldığı söylenebilir. Yapılan taramada yalnızca bir programa rastlanmıştır. Bu program ise Kağan (2010) tarafından geliştirilmiş ve üniversite öğrencilerine yönelik bir programdır. Ancak bu çalışmaların üniversite öğrencilerinin yanı sıra lise öğrencilerine dönük olarak da yapılması yararlı olabilir. Özellikle okullarda uygulanan psikolojik danışma ve rehberlik programlarına erteleme davranışını önlemeye yönelik etkinlikler konulabilir veya ertelemecilik konusunda okul temelli uygulamalar yapılabilir. Balkıs ve Duru (2007) ertelemecilik konusunu psikolojik danışma ve rehberlik bağlamında ele aldıkları çalışmalarında özellikle Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) ve Akılcı Duygusal-Davranışçı Terapi (ADDT) tekniklerinin uygulanmasının erteleme davranışının ortadan kaldırılmasında ya da önlenmesinde etkili olabileceğini ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra liseye devam eden ergenlerle amaç belirleme, amaçları sürdürme ve amaçlara bağlanma konularında yapılacak çalışmaların da erteleme davranışının önlenmesinde yararlı olabileceği söylenebilir.

Not: Bu çalışma 25-27 Nisan 2013 tarihlerinde Antalya’da 28 Ülkenin katılımıyla düzenlenen “International Conference on New Trends in Education - ICONTE-2013”da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Akkaya, E. (2007). *Academic procrastination among faculty of education students: The role of gender, age, academic achievement, perfectionism and depression*. Unpublished master dissertation, Middle East technical University, Ankara.

Aydoğan, D. (2008). *Akademik erteleme davranışının benlik saygısı, sorumluluk kaygı ve öz-yeterlik ile açıklanabilirliği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Balkıs, M. (2006). *Öğretmen adaylarının davranışlarındaki erteleme eğiliminin, düşünme ve karar verme tarzları ile ilişkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Balkıs, M. ve Duru, E. (2007). Erteleme davranışı ile ilişkili temel karakteristik ve boyutların psikolojik danışma ve rehberlik çerçevesinde incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(1), 349-385.

Costa, P. T. & McCrae, R. R. (1992). The five-factor model of personality and its relevance to personality disorders. *Journal of Personality Disorders*, 64, 343-359.

Çakıcı, D. Ç. (2003). *Lise ve üniversite öğrencilerinde genel ve akademik erteleme davranışının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Diaz-Morales, J. F., Cohen, J. R., & Ferrari, J. R. (2008). An integrated view of personality styles related to avoidant procrastination. *Personality and Individual Differences*, 45, 554-558.

Evinç, S. G. (2004). *Maternal personality characteristics, affective state, and psychopathology in relation to children's attention deficit and hyperactivity disorder and comorbid symptoms*. Unpublished master dissertation, Middle East Technical University, Ankara.

Ferrari, J. R., Uzun-Özer, B., & Demir, A. (2009). Chronic procrastination among Turkish adults: Exploring decisional, avoidant, and arousal styles. *The Journal of Social Psychology, 149*(3), 402-408.

Flett, G. L., Stainton, M., Hewitt, P. L., Sherry, S. B., & Lay, C. (2012). Procrastination Automatic Thoughts as a Personality Construct: An Analysis of the Procrastinatory Cognitions Inventory. *Journal of Rational-Emotive and Cognitive-Behaviour Therapy, 30*, 223-236.

Gülebağlan, C. (2003). *Öğretmenlerin işleri son ana ertelemelerinin mesleki yeterlik algıları mesleki deneyimleri ve branşları bakımından karşılaştırılmasına yönelik bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hewitt, P. L. & Flett, G. L. (1991). Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assesment, and association with psychopatlogy. *Journal of Personality & Social Psychology, 60*, 456-470.

John, O. P., & S. Srivastava, S. (1999). The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. In L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed., pp.102–138). New York: Guilford Press.

Johnson, J. L., & Bloom, A. M. (1995). An analysis of the contribution of the five factors of personality to variance in academic procrastination. *Personality and Individual Differences, 18*(1), 127-133.

Kağan, M. (2009). Üniversite öğrencilerinde akademik erteleme davranışını açıklayan değişkenlerin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 42*(2), 113-128.

Kağan, M. (2010). *Akılcı duygusal davranışsal yaklaşıma dayalı akademik erteleme davranışını önleme programının etkililiğinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kağan, M., Çakır, O., İlhan, T., & Kandemir, M. (2010). The explanation of the academic procrastination behaviour of university students with perfectionism, obsessive–compulsive and five factor personality traits. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 2*(2), 2121-2125.

Kandemir, M. (2010). *Akademik erteleme davranışını açıklayıcı bir model*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel yayıncılık.

Klassen, R. M. ve Kuzucu, E. (2009). Academic procrastination and motivation of adolescents in Turkey. *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology, 29*(1), 69-81.

Lay, C. H. (1986). At last, my research article on procrastination. *Journal of Research in Personality, 20*, 474-495.

Lay, C. L. & Brokenshire, R. (1997). Conscientiousness, Procrastination, and Person-Task Characteristics in Job Searching by Unemployed Adults. *Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, Social, 16*, 83–96.

Lay, C., Kovacs, A., & Danto, D. (1998). The relation of trait procrastination to the big-five factor conscientiousness: An assessment with primary-junior school children based on self-report scales. *Personality and Individual Differences, 25*, 187-193.

McCown, W., Petzel, T. & Rupert, P. (1987). An experimental study of some hypothesized behaviors and personality variables of college student procrastinators. *Personality and Individual Differences*, 8, 781-786.

Özer, A. (2012). Procrastination: Rethinking trait models. *Education and Science*, 37(166), 303-317.

Özer, A. ve Altun, E. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Akademik Erteleme Nedenleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 45-72.

Patrzek, J., Grunschel, C., & Fries, S. (2012). Academic procrastination: The perspective of university counsellors. *International Journal of Advancement Counselling*, 34, 185-201.

Schouwenburg, H. C., & Lay, C. H. (1995). Trait procrastination and the Big Five factors of personality. *Personality and Individual Differences*, 18, 481-490.

Senecal, C., Lavoie, K., & Koestner, R. (1997). Trait and situational factors in procrastination: An interactional model. *Journal of Social Behavior and Personality*, 12, 889-903.

Solomon, L. J., & Rothblum, E. D. (1984). Academic procrastination: Frequency and cognitive-behavioral correlates. *Journal of Counseling Psychology*, 31, 503-509.

Stainton, M., Lay, C. H., & Flett, G. L. (2000). Trait procrastinators and behavior/trait-specific cognitions. *Journal of Social Behavior and Personality*, 15, 297-312.

Steel, P. (2007). The nature of procrastination: A meta-analytic and theoretical review of quintessential self-regulatory failure. *Psychological Bulletin*, 133(1), 65-94.

Uzun-Özer, B. (2005). Academic procrastination: Prevalence, self-reported reasons, gender difference and its relation with academic achievement. Unpublished master dissertation, Middle East technical University, Ankara.

Uzun-Özer, B., Demir, A., & Ferrari, J. R. (2009). Exploring academic procrastination among Turkish students: Possible gender differences in prevalence and reasons. *The Journal of Social Psychology*, 149(2), 241-257.

Watson (2001). Procrastination and the five-factor model: A facet level analysis. *Personality and Individual Differences*, 30, 149-159.

Yorulmaz, A. (2003). *Erteleme davranışının çeşitli psikolojik değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.